

K r o n i k a

obrasi ruši mirno resnost trikotnih reliefov, predstavljajočih postaje iz trpljenja. V teh čisto dekorativnih plastikah se je Tone izkazal mojstra v stilizaciji. Idejno so pa precej skromne.

Grafičnih del na žalost nista pokazala. In vendar sta se ravno na polju črno-bele umetnosti morda najbolj približala svojemu umetnostnemu idealu. Ustvarila sta nekaj resnično umetniških del, ki bodo preživela mnoge druge, od mode vplivane in od nje odvisne slikarske in plastične tvorbe. Za njune dekorativne sposobnosti, ki sta jih ponovno dokazala v mali plastiki, v knjižni ilustraciji in notranji dekoraciji, velja isto. Ko sama bolje spoznata svoje zmožnosti, bosta na teh poljih lahko dosegla uspehe trajnih vrednot.

Brata Kralja sta prinesla k nam toliko novega duha in sama preizkusila toliko novih umetnostnih metod in gesel, da bi bilo pravo čudo, če ne bi vtisnila svojega pečata vrstnikom. To se že danes po malem opaža, zanamcem bo ta vpliv mnogo očitnejši in umljivejši. Saj je njuno ime postalo že skoro oznaka cele umetniške skupine in posebne umetnostne smeri. Manj sta sicer vplivala doslej neposredno s kakovostjo svoje umetniške potence, kot sugestivno z vztrajnim in strastnim prizadevanjem, najti sodobni naši umetnosti primerno obliko, ki bo sodobna in naša obenem. Dosedanji uspehi so še malenkostni. Krivda leži, razen v splošnih časovnih razmerah, v neustaljenosti njunega odnosa napram življenju. Čeprav izredno plodoviti in močni potenci in v tem redki izjemi med našim mlajšim pokolenjem, ki ne kaže mnogo nadpovprečnih talentov, sta njuni podobi ostali doslej večjidel zakriti za tujimi idejami in oblikami. Zato je danes še težko pravilno oceniti njuno trajno pomembnost, kajti navzlic neumornemu udejstvovanju na vse strani se še nista mogla povsem otresti vplivov. Notranjega miru, prostosti in ravnotežja, ki so pogoj in temelj vsake trajne umetnostne zgradbe, še nista dosegla. Ko se za vselej otreseta težnje po originalnosti za vsako ceno in pričneta črpati samo iz svoje notranjščine, oplojene z vdanim poglobljanjem v skrivnosti narave, takrat šele postanejo njuna doživetja — čiste umetnine. Takrat zanju vprašanja oblike, ki ju danes popolnoma obvladuje in bega, ne bo več. Nova, toli iskana in pričakovana oblika bo zrasla spontano in elementarno. Šele takrat bomo tudi spoznali pomen tega dolgega križevega pota, ki sta ga in ga še bosta morala prehoditi. Uvideli bomo, da nobena njuna blodnja in tipajoča stopinja ni bila storjena čisto odveč. Kot plemenita kovina iz ognjene peči se bo iz moteče skorje zmotnih idej in pogrškov izluščila očiščena in preizkušena njuna umetniška samobitnost.

V tem zmislu se mi tudi to zadnje razdobje razvoja, ki ga predstavlja razstava, ne zdi več nego ena mnogih, le začasnih stopenj na njuni poti do cilja.

K. Dobida.

Koncerti. Letošnjo koncertno sezijo je otvoril «Ljubljanski Zvon» z jubilejnim koncertom (5. oktobra 1925.), s katerim je proslavil 20letnico svojega obstoja in pokazal, kakšno je njegovo umetniško obzorje in kolika reprodukтивna potencia, ki jo je društvo doseglo tekom te dobe.

Pevsko društvo «Ljubljanski Zvon» (ustanovljeno leta 1905.) se je iz skromnega moškega zbora pod pevovodji L. Bajdetom, Fr. Sachsom, J. Waschtetom in sedanjim pevovodjo Z. Prelovcem, ki ga vodi že 15. leto, razvilo v

K r o n i k a

eno izmed najbolj ambicioznejših pevskih društev. S svojimi rednimi koncerti (doslej 42) seznanja Ljubljano z domačo vokalno produkcijo, širi slovensko pesem s prirejanjem ljudskih koncertov po Sloveniji (koncerti v Mariboru, Rogaški Slatini, Laškem) in na jugu (beogradski koncert), izdalo je vrsto Adamičevih, Lajovčevih, Premrljih, Rožančevih, Prelovčevih skladb in je zadnji čas pričelo izdajati mesečno revijo »Zbori«, ki dobi z novim letom tudi glasbeno-književno prilogo.

Spored jubilejnega koncerta je obsegal dela E. Adamiča, St. Premrlja in E. Komela, ki jih razen dveh skladb («Jezus je majhen» in «Mara v jezeru») niso še izvajali pri nas.

Prvi štirje Adamičevi moški zbori, uglasbeni na narodno besedilo iz štrekljeve zbirke, kažejo značilen naklon k linearnemu slogu, so pa več ali manj tehnično interesantni poizkusi, ki jim nedostaja duhovnega pogona. Naslednja točka sporeda so bili štirje ženski zbori s spremljevanjem klavirja. Skladbe St. Premrlja na besedilo K. Široka. Zanimiva kontrapunktična faktura se dosledno opira na besedilo in je jasen izraz notranjega skladateljevega razpoloženja, ki ga odlikujejo skladatelju lastni elegični ton, žensko nežna mehko in intimna religioznost.

Najmočnejša točka programa je bila Adamičev mešani zbor »Vragova nevesta«, zložen na izvorno narodno pripovedno pesem. Kontrapunktično vodenemu, zanimivo izpeljanemu pripovednemu stavku, ki je dobro pogodil monotoni pripovedni ton, sledi izrazito dramatski srednji del, ki je obdelan širokopotezno, deloma ilustrativno, deloma v obliki dramatičnih recitativov in zaključni s koralom, ki je za nas v harmoničnem oziru vsled nenavadne diatonike novost. Skladba je ponoven dokaz skladateljevega značilnega okreta v dramatično smer in pomenja v seznamu a capella-zborov eno njegovih najtehtnejših proizvodov.

Sledila sta istega skladatelja mešana zbora »Barčica«, na narodno besedilo zložena miniatura, ki pa jo odlikuje besedilu adekvaten poetičen izraz, in »Kresovale tri devojke« na besedilo O. Župančiča. Tudi v tem proizvodu podčrtani »narodni ton«, ki ga skuša skladatelj doseči s preprosto melodično linijo in značilnim na kolo spominjajočim dvodobnim ritmom, motijo hipne, melodične reminiscence, ki so neskladne s prvotnim originalnim tonom. Malenkostna ambicija naših zborov, ki forsirajo izključno »a capella«-literaturo, povzroča i pri skladateljih preneglo ustvarjanje in neopravičen ozir na neznanje naših zborov. Doba popularne glasbe je menda tudi pri nas že minula, in so pripomnje »lahki zbori« i. dr. le neumestni izgovori.

Poslednja točka programa je bila »Psalm na višini«, ki ga je uglasbil vodja goriškega »Glasbenega in pevskega društva« E. Komel na besede Ivana Samca za mešani zbor in tenor-solo s spremljevanjem klavirja. Komelova koncepcija se naslanja na klasične vzore psalmov in je v celoti posrečena. Dasiravno je šlo skladatelju predvsem za formo, ki je nastajala postopoma. Težišče dela leži v zboru, instrumentalni stavek je arhitektonsko manj posrečen, dostikrat celo neroden; manira spremljevanja klavir-harmonij je docela zastarela in bi bilo boljše, da je skladatelj delo instrumentiral. Besedilo samo, vsakdanje in dolgočasno, očituje reminiscence na Gregorčičev slog in se niti izdaleka ne dá primerjati z vzor-poezijo »Visoke pesmi« (Canticum canticorum). Delu, ki sicer ne kaže sodobnih teženj, velja priznati gladek, neprisiljen tok in enotnost.

K r o n i k a

Pevski zbor «Ljubljanskega Zvona» ima dobro zasedene glasovne skupine, razpolaga z uporabnim, muzikalno dosti elastičnim glasovnim materialom, med katerim je tudi nekaj solistično naobraženih pevcev in pevk. Ker je Prelovec izčistil in pomladil zbor, je glasovna ubranost celote mnogo boljša nego prejšnja leta, treba bo le še precej več glasbene naobrazbe in predvsem poglobljenja, da postane zbor, ki je sicer vzorno discipliniran, kos težjim nalogam in zahtevam sodobne glasbe. Prelovec je suveren gospodar nad svojim zborom, v svojih gibih sicer skrajno ekonomičen, vendar vseskozi temperamenten, hodi srednjo varno pot in se drži principa: «pripravi doma vse, kar je mogoče!»

Dvajsetletna delovna bilanca «Ljubljanskega Zvona» pomenja zanj močan plus, zbor je dokazal, da se je njegovo umetniško obzorje primerno razširilo, predvsem pa izdatno povečala njegova reproduktivna potencia.

Želimo društvu, da vztraja pri svojem delu, da ne gleda preveč na dosežene uspehe, ampak da nadaljuje svojo pot v stalno naraščajoči črti navzgor.

Prvi komorni koncert društva «Učiteljev glasbe». 31. oktobra lanskega leta je priredilo «Društvo učiteljev glasbe» v dvorani «Uniona» svoj prvi komorni koncert, ki je dokazal ne samo veliko agilnost mladega, komaj par mesecev obstoječega udruženja, temveč tudi resnost, s katero društveni odbor vrši zasnovani program.

K društvu, ki je bilo ustanovljeno šele začetkom meseca maja, so pristopili učiteljski zbor Glasbene Matice in vsi glasbeni učitelji javnih in zasebnih šol v Ljubljani; odbor je sklenil zediniti v kratkem vse glasbene učitelje v Sloveniji in razširiti svoj delokrog na vso državo. Namen društva je organizacija našega celokupnega pedagoško-glasbenega kapitala v enoto, ki naj uredi glasbeni pouk naših šol in pomore s svojim notranjim delom (pedagoško-glasbena vzgoja) in glasbeno-prosvetnim delovanjem (koncerti, glasbena revija «Muzičar») naši glasbi do samostojnega razvoja in individualnega razmaha.

Doslej je izposloval društveni odbor od prosvetnega oddelka pokrajinske uprave v Ljubljani sistemizacijo dveh definitivnih mest učiteljev glasbe na ljubljanskem učiteljišču in njih zasedbo po svojih članih, poverjena mu je bila sestava enotnega učnega načrta za glasbeni pouk na vseh šolah od prosvetnega oddelka, ki je sklenil imenovati glasbenega nadzornika.

Odbor je naprosil rektorat ljubljanske univerze, da izposluje ustanovitev sistemiziranega mesta za muzikologijo in odposlal ministru prosvete spomenico, ki zahteva uvrstitev glasbe med glavne učne predmete, ker je spadala doslej med «veštine» (ročna dela, telovadba, lepomisje itd.), kar je v današnji dobi smešen, a tudi žalosten anahronizem.

Ker zahteva pedagoško stališče, da deluj učitelj umetniško tudi izven šole, je sklenilo društvo prirejati redne komorne koncerte s sodelovanjem svojih članov in je spočelo misel društvenega pevskega zbora, ki je že domalega osnovan. Postranski namen društva je odpomoč proti socialnemu izrabljanju svojih članov, odbor je zastavil vse sile za ureditev službenih razmer nekaterih svojih članov, nameščenih pri Glasbeni Matici.

S svojim komornim koncertom je torej društvo posvedočilo svoj resni namen in se prvič javno predstavilo.

Društveni člani so izvajali A. Winklerjevo sonato za violo in klavir, op. 10. A. Dvořakov godalni trio, op. 74, in L. v. Beethovno violinsko sonato, op. 30. Prvo delo je proizvod ruskega komornega skladatelja F. Alekseja Winklerja,

K r o n i k a

profesorja petrograjskega konservatorija, tematično zgrajena skladba v treh delih, od katerih je najzanimivejši tretji del, varijacije na bretonski narodni motiv. Sonata ne kaže nikake močne individualne note, niti ne nosi času postanka (1897) primerne žiga mladoruske šole (Musorgskij, R. Korsakov), pač pa se ji močno pozna francoski vpliv (Duvernoy). Podala sta jo gg. Jeraj (viola) in Štritof (klavir), ki sta se sicer vestno potrudila, pa vsled diametralno različne interpretacije nista mogla ustvariti one simetrično skladne skupne igre, ki jo tematična faktura dela zahteva. Že uvodni tema prvega dela, ki ga izvaja klavir in mu neposredno odgovorja viola, je pokazal, da se dva tako različna temperamenta — operni dirigent, temperamenten, širokopotezen muzik in lirično mehki, filigranskega dela vajeni komorni glasbenik, ne bosta nikakor nikoli zedinila v enotni interpretaciji. Zato sonata niti kot umetnina niti po izvedbi ni zapustila trajnega dojma.

Komorni trio gg. Šlajs (1. violina), Rupel (2. violina) in Jeraj (viola) so naštudirali Dvořaka vestno in minuciozno ter ga podali v celoti prečuteno in dovršeno. Viola je bila v nekoliko zategnjenem «Larghetto»-stavku mestoma prejaka, vendar je bilo soglasje tria domalega izravnano in tako komorno čisto, da ga smemo imenovati pri nas častno redkost. Kakor čujemo, snuje «Društvo učiteljev glasbe» tudi godalni kvartet, in če se pridruži navedenim trem umetnikom še enakovreden violončelist, bi dobili Slovenci odlično komorno enoto, kakršne si že dolgo želimo.

Dvořakov trio je bil kvalitativno i reproduktivno najintimnejša, a tudi najčastnejša točka koncerta.

Beethovnovi sonati, op. 50, posvečeno ruskemu carju Aleksandru I., ki je eno najtehtnejših del te vrste iz srednje dobe mojstrovega ustvarjanja (1802), sta izvajala g. Šlajs (violina) in gna. Švajgerjeva (klavir). Klasično podani «con trio» prvega stavka in «finale» sta bila stilno in interpretacijsko izvrstno pogojena, nežna, globoko občutena kantilena, ki tvori jedro drugega stavka, je zavedla izvajalca k prepočasnemu tempu, zato je bil «Adagio» premehak in sentimentalno razvlečen. V vzajemni in vseskozi iskreni skupni igri velja posebno omeniti gdč. Švajgerjevo, ki je absolvirala klavirski part, ki je dosti hvaležnejši in bogatejši od violinskega, z izredno umirjenostjo in tehnično fineso. Reči je treba, da je bil prvi komorni koncert mladega, a nad vse agilnega udruženja lep in nade poln začetek za nas prepomembnega glasbeno prosvetnega pokreta in obenem porok, da bo društvo vršilo svojo nalogo uspešno, kar i mi iskreno želimo.

Klavirski koncert Aleksandra Borovskega. — Na svoji umetniški turneji iz Pariza preko Srednje Evrope je priredil nam že od lanskega jesenskega koncerta dobro znani pianist A. Borovski dne 3. novembra v Ljubljani svoj drugi koncert, na katerega program so bili zastopani Bach-Basoni, Rameau, Beethoven, Skrjabin in Liszt.

Aleksander Borovski, rojen v Rusiji (1889), je danes eden največjih svetovnih pianistov. Leta 1921. je pobegnil iz Rusije in biva stalno v Parizu, odkoder prireja vsakoletne koncertne turneje po Evropi ter Severni in Južni Ameriki.

Lanski kot letošnji koncertni program Borovskega kažeta, da mu ni do tehnično-virtuoznih kuriozitet, temveč da polaga vso važnost na slogu, arhitektoniki in vsebini adekvatno izvajanje skrbno izbranih kvalitet, ki naj učinkujejo kakor so, brez posebnega individualnega proizvajalčevega žiga. Najbližja sta mu seveda Bach in Beethoven, nato šele reformatorja Liszt in

K r o n i k a

Skrjabin, a vse te stilno kakor izrazno sicer tako značilne in vendar docela različne individualnosti diferencira Borovski tako pregnantno, nesamoljubno in veličastno preprosto, da ti je vsaka točka programa novo razodetje.

L. S. Bachov preludij in fuga v D za orgle v F. B. Busonijevi predelavi za klavir je ogromna baročna zgradba, pravi spomenik v Bachu vtelesenega občutja in znanja svoje dobe. Borovski je obvladal to komplicirano tematično lakturo, ki zahteva posebno za oktavne postope v levi roki, ki imitirajo orgelski pedal, virtuozno tehniko, lahkotno, organsko naraščajoče, pa vendar tako jasno in plastično, da je izpod njegovih prstov nevidno vstajala postopoma vsa silna arhitektura dela.

«Le rappel des oiseaux», kabinetni kos francoskega rokokoja, Rameaujevo delo, je bil v svoji lahkotni, pretežno vertikalni obdelavi (J. Ph. Rameau je pravi ustanovitelj harmonije) posrečen kontrast k Bachovi veličastni fugi.

V Beethovnovi *Appassionati* je Borovski v prvem stavku prepričevalno razvil antitezo obeh organskih motivov — «motiva usode» (Klopfmotiv) in «junakovega motiva», v «Andante» smo čuli pravi nežni «cantabile»-ton, končni ognjeviti «Presto» pa je kar razgrel.

Drugi del programa je prinesel Skrjabinov «Impromptu», ki pa kaže več prisiljene originalnosti in umetnosti iskanja nego izraznosti, dočim je «Étude» močna invencija in stilno izraz modernega pokreta, ki ga v ruski glasbi Skrjabin otvarja.

V Lisztovem «Sonetu Petrarke», ki je manj produkt spontane tvornosti, temveč več ali manj rafinirane refleksivnosti že v končnih Paganini-Lisztovih «Tema z varijacijami», «La Chasse» in «La campanella» je Borovski pokazal vse svoje veliko tehnično znanje in virtuoznost.

Koncert je bil isto kakor lanski velik glashben dogodek i za one, ki so željni glasbenega užitka, i za naš klavirski naraščaj. *France Marolt.*

I N O Z E M S K I P R E G L E D

Dostojevskij o dramtiziranju svojih romanov. Slovensko občinstvo je imelo priliko videti doslej že nekaj poskusov, upodobiti Dostojevskega romane na odru. Tako so nam predstavili moskovski Hudožestveniki z veliko umetnostjo «Brate Karamazove» in «Selo Stepančikovo», Narodno gledališče pa nam je dalo pod zavedno režijo pokojnega B. Putjate doslej dvoje ne uspelih takih poskusov, «Idiota» in «Stričkov sen». («Besov», ki so se v Rusiji pogosto igrali, pri naš še nismo videli.) Iz del samih, še bolj pa iz teh odrskih poskusov se vidi, kako silen dramatski oblikovatelj je tičal v Dostojevskem, najsi nam ni zapustil pisatelj sam nikakih dramskih del. V svoji mladosti je napisal nekaj «romantičnih» iger, pozneje, v Sibiriji, se je lotil komedije, ki jo je kesneje izpremenil v roman «Selo Stepančikovo» (baje persiflaža Gogoljeve verske izpreobrnitve). — Naslednje pismo, ki je bilo šele pred kratkim priobčeno in ki ga je reproduciral zanimivi nemški žurnal «Die literarische Welt», se nanaša najbrž na roman «Bes», ki je prav tedaj izhajal v «Ruskem Vestniku». Pismo slove: Petrograd, 20. januarja 1872. Milostljiva gospa kneginja Varvara Dmitrijevna! Vaše pismo od 6. decembra sem imel čast prejeti šele ta teden. Prvič je bil napačen naslov in razen tega sem se nahajal cel mesec v Moskvi, tako da je Vaše pismo ves ta čas čakalo náme na moji mizi v Petrogradu. — Zelo se Vam zahvaljujem za pozornost, ki ste jo posvetili mojemu romanu: jaz bom vedno cenil odkritosrčno sodbo, kakor je Vaša, poleg tega je Vaša